
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

УДК 336.226.322

**ЗНИЖЕННЯ СТАВКИ ПДВ НА ПРОДУКТИ ХАРЧУВАННЯ В УКРАЇНІ:
МОЖЛИВОСТІ ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ**

*Лупенко Ю. О., д.е.н., проф., академік НААН,
директор Інституту аграрної економіки НААН, м. Київ
ORCID 0000-0001-6846-0300*

*Тулуш Л. Д., к.е.н., с.н.с., доцент,
зав. відділу фінансово-кредитної та податкової політики,
Інститут аграрної економіки НААН, м. Київ
ORCID 0000-0002-3922-5245*

<https://doi.org/10.31073/foodresources2020-14-22>

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних положень та методико-організаційних підходів до формування механізму справляння податку на додану вартість, зокрема в частині диференціації його ставок. **Мета дослідження** наукове опрацювання можливостей та доцільності запровадження пониженої ставки податку на додану вартість на продукти харчування в Україні як способу забезпечення їх економічної доступності в умовах низької платоспроможності населення України. **Методи дослідження.** Результати дослідження ґрунтуються на застосуванні сукупності методів наукового пошуку та опрацювання наукової інформації економічної спрямованості: діалектичного методу пізнання та ретроспективного аналізу, а також групування та узагальнення – при опрацюванні наявних наукових підходів до розуміння функціональних характеристик податку на додану вартість, його впливу на ціни та цінову доступність товарів та послуг, а також узагальнення поглядів вчених щодо моделі справляння цієї форми універсального акцизу, зокрема застосування уніфікованої чи диференційованих ставок; порівняльного аналізу, групування та узагальнення – при узагальненні наявного досвіду справляння податку на додану вартість в європейських країнах шляхом аналізу положень базової Директиви Ради 112/2006 Ради ЄС "Про спільну систему податку на додану вартість" та національного законодавства країн ЄС. **Результати.** Охарактеризовано значимість даної форми оподаткування в системі фінансового регулювання агропромислового виробництва, зокрема шляхом використання специфічних її властивостей, які реалізуються шляхом застосування спеціальних режимів справляння податку на додану вартість. Виявлено, що більшість зарубіжних вчених – експертів із даного питання наголошують на тому, що діючу систему ПДВ необхідно зробити більш уніфікованою. Натомість, більшість вітчизняних експертів наполягають на диференціації ставок ПДВ – зокрема, на її зниженні для поставок продуктів харчування. Узагальнено можливі економічні наслідки запровадження в Україні зниженої ставки ПДВ на продукти харчування. Окреслено види сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, на які доцільно запровадити понижену ставку податку на додану вартість. **Сфера застосування результатів дослідження.** Одержані результати можуть бути використані органами законодавчої та виконавчої влади при формуванні та оцінці законодавчих ініціатив, спрямованих на вдосконалення механізму справляння податку на додану вартість в Україні, імплементації європейських податкових норм у вітчизняну податкову практику. Також

результати проведеного дослідження можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях актуальних проблем розвитку агропродовольчої сфери спеціалістами фінансового напрямку.

Ключові слова: податок на додану вартість, сільське господарство, продукти харчування, податковий механізм, податкова ставка, податкове зобов'язання, податковий кредит (вирахування), цінова доступність

REDUCTION OF THE VAT RATE ON FOOD IN UKRAINE: POSSIBILITIES AND EXPEDIENCY

Lupenko Yurii, D-r of Sciences, Economics, Professor, Academician of NAAS,
Director of Institute of Agrarian Economics of NAAS, Kyiv, Ukraine
ORCID 0000-0001-6846-0300

Tulush Leonid, PhD in Economic Sciences, Senior Researcher, Associate Professor,
Head of Department of Financial and Credit Policy,
Institute of Agrarian Economics of NAAS, Kyiv, Ukraine
ORCID 0000-0002-3922-5245

<https://doi.org/10.31073/foodresources2020-14-22>

The subject of the research is a set of theoretical and methodological provisions and methodological and organizational approaches to the formation of the mechanism of value added tax, in particular in the purity of the differentiation of its rates. **The purpose of the article** is the scientific elaboration of the possibilities and feasibility of introducing a reduced rate of value added tax on food in Ukraine as a way to ensure their economic affordability in conditions of low solvency of the population of Ukraine. **Research methods.** The results of the study are based on the application of a set of methods of scientific research and processing of scientific information of economic orientation: dialectical method of cognition and retrospective analysis, as well as grouping and generalization – in developing existing scientific approaches to understanding the functional characteristics of value added tax goods and services, as well as the generalization of the views of scientists on the model of collection of this form of universal excise duty, in particular the use of unified or differentiated rates; comparative analysis, grouping and generalization – in summarizing the existing experience of value added tax in European countries by analyzing the provisions of the basic Council Directive 112/2006 of the Council of the EU "On the common system of value added tax" and national legislation EU countries. **Results.** The significance of this form of taxation in the system of financial regulation of agro-industrial production is characterized, in particular through the use of its specific properties, which are realized through the application of special regimes of value added tax. It was found that most foreign scientists – experts on this issue emphasize that the current VAT system needs to be made more unified. Instead, most domestic experts insist on the differentiation of VAT rates – in particular, its reduction for food supplies. The possible economic consequences of the introduction of a reduced VAT rate on food in Ukraine are summarized. The types of agricultural products and foodstuffs for which it is expedient to introduce a reduced rate of value added tax are outlined. **Scope of research results.** The obtained results can be used by the legislative and executive authorities in the formation and evaluation of legislative initiatives aimed at improving the mechanism of value added tax in Ukraine, the implementation of European tax rules in domestic tax practice. Also, the results of the study can be used in further research on topical issues of agri-food development by financial professionals.

Keywords: value added tax, agriculture, food, tax mechanism, tax rate, tax liability, tax credit (deduction), affordability

Постановка проблеми.

Податки здійснюють суттєвий вплив на динаміку та рівень цін, а відповідно, й на цінову доступність товарів та послуг для споживачів.

В першу чергу, це стосується універсального акцизу, який справляється в країнах ЄС та Україні у формі податку на додану вартість (ПДВ). Дана форма оподаткування має надважливе значення при здійсненні фінансового регулювання агропромислового виробництва. Зокрема, механізму справляння (ПДВ) майже два десятиліття років поспіль відводилась ключова роль у системі державної фінансової підтримки розвитку аграрної галузі в Україні.

Практика функціонування даного податку у сільському господарстві донедавна передбачала використання специфічних властивостей цієї податкової форми, які реалізувались шляхом застосування спеціальних режимів справляння ПДВ [1; 3].

Зокрема, у сільському господарстві України тривалий час функціонували спеціальні режими справляння податку на додану вартість (ПДВ): ПДВ-аккумуляція – відповідно до якого нараховані ПДВ-зобов'язання сільгосп підприємств залишались у їх розпорядженні та спрямовувались на розвиток власної матеріально-технічної бази; ПДВ-дотування – відповідно до якого нараховані ПДВ-зобов'язання переробних підприємств спрямовувались не в бюджет, а на рахунки сільгосптоваровиробників – постачальників молока та м'яса живою вагою у вигляді дотації; режим нульової ставки ПДВ при поставках молока і м'яса на промислову переробку (для врівноваження умов постачання для платників та неплатників ПДВ) [4].

Відповідні режими справляння ПДВ функціонували досить тривалий період, проте з часом їх використання все ж припинилось: зокрема, дія режиму ПДВ-аккумуляції завершилася у 2016 році. Вони не мали зарубіжних аналогів і фактично, крім режиму нульової ставки при оподаткуванні поставок молока та м'яса, були унікальними, являючись, по суті, вітчизняним ноу-хау.

Поряд із цим, досить унікальною особливістю функціонування ПДВ щодо аграрного сектору економіки України було незастосування режиму нульової ставки при експорті не переробленої рослинницької продукції, що – унеможливлювало отримання експортного відшкодування з ПДВ при експорті сільгосппродукції.

Аналіз наукових джерел.

Варто відзначити, що порядок функціонування ПДВ у сільському господарстві регулярно викликає інтенсивні дискусії – як в Україні, так і за кордоном, зокрема в ЄС. Особливо це стосується питання диференціації ставок ПДВ, стосовно якого поки що консенсусу не досягнуто.

В дослідженнях зарубіжних вчених часто стверджується, що діючу систему ПДВ необхідно зробити більш уніфікованою – для підвищення економічної ефективності та захисту функціонування внутрішнього ринку.

Крім того, звертається увага й на необхідність зробити наявну структуру системи ПДВ більш простою та рівномірною.

Водночас, обґрунтовуються й позиції про те, що розширення сфери застосування пониженої ставки ПДВ на той чи інший продукт може зумовити економічні вигоди – як-от збільшення зайнятості та зменшення соціальної нерівності. При цьому, наголошується на необхідності розгляду кожного конкретного випадку застосування пониженої ставки ПДВ індивідуально – з метою формування комплексної оцінки відносно того, чи можуть альтернативні інструменти фінансового регулювання забезпечити переваги над застосуванням пониженої ставки ПДВ.

З огляду на це, питання розширення сфери застосування пониженої ставки ПДВ – зокрема, на продукти харчування, як це практикується в країнах ЄС, – не втрачає своєї

актуальності та періодично з'являється як предмет наукових дискусій чи законодавчих ініціатив.

Питання диференціації ставок ПДВ знаходяться у фокусі наукових досліджень достатньо чисельної когорти вчених, серед яких варто виділити праці Ф.Андерсена [7], Д.Арсеновича [8], Л. Барбоне [9], Р. Бірда [10], Л. Ебрілла [15], С. Емрана [16], М. Кіна [15], С. Кноссена [12; 13], А. Шарлета [11], О. Прокопчук [2], В. Синчака [6] та інших дослідників.

Незважаючи на досить ґрунтовне опрацювання проблеми диференціації ставок ПДВ, зокрема на продовольчі товари, у працях західних дослідників, в Україні з цього приводу консенсусу все ще не досягнуто – продовжуються палкі дискусії як у наукових колах, так і у експертному середовищі.

Метою даного дослідження є оцінювання перспектив запровадження зниженої ставки ПДВ на продукти харчування – в першу чергу з метою забезпечення економічної доступності продовольчих товарів в умовах низької платоспроможності населення України та усунення наявної податкової дискримінації, що має місце по відношенню до дрібних сільгосптоваровиробників.

Результати та обговорення.

В Україні застосовується одна із найнижчих стандартних ставок ПДВ в Європі – 20%. Нижча стандартна ставка ПДВ – 19% – застосовується в європейських країнах лише в Румунії та Німеччині – якщо не враховувати такі країни з лояльним режимом оподаткування, як Кіпр (19%), Люксембург (17%) та Мальта (18%). У більшості ж європейських країн стандартна ставка ПДВ перевищує вітчизняну.

За зниженою ставкою (7%) оподатковуються лише ліки, вироби медичного призначення та медичне обладнання. Соціально важливі послуги (платне навчання, медичні послуги, проїзд в громадському транспорті тощо) звільняються від оподаткування ПДВ. Натомість продовольчі товари оподатковуються за стандартною ставкою, ніяких виключень не передбачено.

Європейська практика функціонування ПДВ визначається положеннями Директиви 112/2006/ЄС «Про спільну систему ПДВ» від 28 листопада 2006 року [16]. Відповідно до статті 98 Директиви 112/2006/ЄС держави-члени можуть держави-члени можуть застосовувати одну або дві знижених ставки ПДВ – проте лише при здійсненні поставок товарів / послуг, визначених у Додатку III. Положеннями Директиви також передбачається, що знижена ставка повинна встановлюватись таким чином, щоб податкові зобов'язання з ПДВ покривали наявний податковий кредит і не виникало необхідності бюджетного відшкодування сум ПДВ.

Серед переліку товарів/послуг, для яких можливе застосування понижених ставок ПДВ, відповідно до Додатка III Директиви 112/2006/ЄС, варто виділити харчові продукти (в т.ч. напої, за винятком алкогольних) для споживання людьми та тваринами; живі тварини, насіння, рослини та інгредієнти, призначені для приготування харчових продуктів; продукцію, що використовується як доповнення до харчових продуктів або їх заміник.

При цьому варто звернути увагу, що знижена ставка ПДВ також застосовується до:

- поставок товарів і послуг, зазвичай призначених для використання у сільгоспвиробництві, за винятком капітальних активів на кшталт машин та механізмів, будівель та споруд;

- послуг ресторанів, кафе та інших закладів громадського харчування.

Отже, при розгляді можливості запровадження пониженої ставки ПДВ на продукти харчування в Україні, необхідно зважати на те, що поряд із цим, в країнах ЄС застосовується понижена ставка ПДВ й на матеріальні ресурси, що використовуються у сільгоспвиробництві (за винятком техніки, обладнання та будівель). Враховуючи це, величина податкового кредиту з ПДВ сільгосппідприємств за кордоном є суттєво нижчою, ніж в Україні – внаслідок цього з'являється можливість застосування зниженої ставки ПДВ без огляду на можливість виникнення «дебетового сальдо з ПДВ».

Свого часу функціонування спеціального режиму ПДВ унеможливлювало будь-які зміни механізму справляння ПДВ у сільському господарстві.

Застосування із 1 січня 2017 року загального порядку справляння ПДВ у галузі створює передумови оцінки доцільності та можливостей імплементації кращого європейського досвіду із даного питання, зокрема, запровадження пониженої ставки на продукти харчування.

Останнім часом в експертному середовищі точаться палкі дискусії з приводу необхідності запровадження зниженої ставки ПДВ на продовольчі товари – частина з них навіть стала основою для формування законодавчих ініціатив, зареєстрованих у Верховній Раді України [5].

Питання запровадження зниженої ставки ПДВ на продукти харчування потребує ґрунтовного наукового опрацювання. Насамперед, необхідно розуміти, що знижена ставка ПДВ застосовується не в інтересах суб'єктів господарювання, а в інтересах споживачів – задля забезпечення їм цінової доступності продуктів харчування.

Крім того, практична реалізація такої ідеї обумовить суттєві бюджетні витрати, що недопустимо в умовах напруженого стану державних фінансів. Враховуючи це, коло продуктів харчування, що буде оподатковуватись за зниженою ставкою ПДВ, повинно бути досить обмеженим, а відповідна практика – науково обґрунтованою.

Навіть якщо абстрагуватись від фіскальних наслідків запровадження зниженої ставки на продукти харчування в Україні, практична реалізація даної ідеї обумовлює й інші ризики, які потребують наукового опрацювання.

Суб'єкти, що здійснюють свою діяльність на етапах переробки сільгосппродукції та, особливо, торгівлі продуктами харчування, можуть отримати вигоди від збільшення оборотів – адже припускається, що у разі зменшення ціни на відповідну частку ПДВ зростуть обсяги споживання тих продуктів харчування, на які буде встановлена знижена ставка ПДВ.

Проте, для такого зниження необхідне відповідне бажання усіх суб'єктів ланцюга поставок, в першу чергу тих, що здійснюють діяльність у сфері торгівлі продуктами харчування. Виробник (сільгосппідприємство) знаходиться в даному ланцюгу якнайдалі від споживача, відповідно у разі збереження ціни (нааявної до зниження ставки ПДВ) рівень підвищення його доходів буде залежати від рішень насамперед торгівельних організацій, а після них – переробних структур. Малоймовірно, що певна надбавка у ціні, яка вивільниться від зниження ставки ПДВ на молоко буде повністю спрямована товаровиробнику. Більша частина «додаткового доходу» у розмірі зниженої частки ПДВ осяде на етапах торгівлі та переробки.

В умовах відсутності ефективного державного впливу на цінову політику ринкових суб'єктів ринку (в першу чергу, торгівельних організацій в частині встановлення маржі на вартість продуктів харчування), точне прогнозування ефектів від зниження ставки ПДВ на продукти харчування досить ускладнене.

Відповідно до теоретичних засад функціонування універсального акцизу, знижена ставка ПДВ запроваджується з метою здешевлення цін на продукти харчування, забезпечення їх цінової доступності для споживачів, особливо малозабезпечених верств населення. Проте в Україні, в умовах не контрольованості закупівельних цін на сільгосппродукцію та продукти харчування, відсутності обмежень щодо розмірів торгівельної маржі, відповідне рішення може обумовити лише підвищення рентабельності діяльності суб'єктів, які стоять у ланцюгу просування певного виду продукції найближче до споживача (торгівля та переробка).

Враховуючи це, запровадження зниженої ставки ПДВ, наприклад, на молоко (молокопродукти) та м'ясо (м'ясопродукти), можливе лише у разі функціонування ефективної системи регулювання закупівельних цін на такі продукти та обмежень щодо розмірів торгівельної надбавки на відповідну кінцеву продукцію.

Така система повинна включати в себе формування спеціальних погоджувальних

комісій, які б включали в себе представників усіх зацікавлених сторін, представників держави та місцевих органів влади і врегульовували відповідні цінові питання шляхом прийняття зважених компромісних рішень.

З огляду на результати проведених нами досліджень, запровадження зниженої ставки ПДВ на продукти харчування:

- можливе лише з етапу сільгоспвиробництва – в іншому випадку воно обумовлюватиме необхідність бюджетного відшкодування з ПДВ, що призведе до погіршення фінансового стану суб'єктів господарювання (переробних та торгівельних підприємств);

- найбільший ефект від реалізації такого рішення отримають виробники, які зможуть забезпечити максимальну інтеграцію усіх ланок ланцюга поставок відповідної продукції до кінцевого споживача (виробництво, переробку, торгівлю);

- зумовить значне зниження доходів держбюджету – навіть проти варіанту із повною акумуляцією ПДВ: якщо остання обумовлює втрату не більше 40% можливих податкових надходжень, то варіант із застосуванням пониженої ставки обумовить втрату не менше 80% потенційно можливих надходжень; відповідно уряд в нинішніх умовах напруженості у державних фінансах навряд чи вдасться до реалізації рішення зі зниженою ставкою;

- зменшиться різниця у закупівельних цінах на сільгоспсировину між сільгосппідприємствами – платниками ПДВ та представниками дрібного аграрного бізнесу – неплатниками, що є досить позитивним наслідком.

При запровадженні зниженої ставки ПДВ на продукти харчування – починаючи із етапу сільгоспвиробництва – необхідно звернути увагу на положення додатку III Директиви 112/2006/ЄС, відповідно до якого у ЄС, поряд із відповідною практикою, паралельно застосовується і знижена ставка на продукцію, що споживається сільським господарством (товари і послуги, призначені для використання у сільгоспвиробництві) – це зменшує обсяги податкового кредиту, який необхідно компенсувати вихідною ставкою.

Без такої норми застосування зниженої ставки для сільгосппідприємств може бути не вигідним – особливо, у разі встановлення необґрунтовано низького її розміру (більш як удвічі нижче за стандартний). Адже в такому випадку вихідний ПДВ, нарахований на поставки сільгосппродукції, не покриватиме розмір вхідного ПДВ, сплаченого у ціні придбаних виробничих факторів. Відповідна умова щодо порядку встановлення величини зниженої ставки передбачена нормами Директиви 112/ЄС/2006.

При запровадженні в Україні досвіду європейських країн в частині оподаткування ПДВ поставок продуктів харчування за пониженою ставкою, необхідно враховувати, що в європейських країнах в структурі сільськогосподарського виробництва переважають дрібні сільгосптоваровиробники – індивідуальні господарства, які використовують переважно працю членів своїх сімей.

Таким чином, відміна спеціального режиму справляння ПДВ у сфері сільськогосподарського виробництва, що тривалий час застосовувався як інструмент їх державної фінансової підтримки, зумовлює актуальність постановки питання щодо запровадження в Україні пониженої ставки хоча б на окремі види продуктів харчування.

На нашу думку, застосування зниженої ставки на продукти харчування можливе лише у випадку наявності дієвої системи регулювання частки кожного суб'єкта у ланцюгу "виробництво-переробка-торгівля". Враховуючи те, що нині лєвова частка доходів від реалізації продуктів харчування перерозподіляється на користь сфер переробки та торгівлі, запровадження зниженої ставки ПДВ на продукти харчування може й не зумовити більш-менш значиме зростання доходів сільгосппідприємств.

Висновки

Для забезпечення цінової доступності окремих продуктів харчування, усунення цінової дискримінації стосовно окремих категорій суб'єктів аграрного бізнесу та при цьому

недопущення значних бюджетних втрат вважаємо за доцільне запровадження зниженої ставки ПДВ на сільгосппродукцію, переважна частка якої йде на експорт (зернові, олія соняшникова, насіння олійних культур), а також на сільгосппродукцію, переважна частка якої виробляється представниками дрібного аграрного бізнесу, що не зареєстровані платниками ПДВ (молочне та м'ясне скотарство).

З огляду на обсяги експорту зернових культур (зокрема, пшениці, ячменю, кукурудзи – 80% валового збору якої експортується), цілком доречною було б постановка питання щодо оподаткування поставок зерна за зниженою ставкою (із подовженням практики застосування зниженою ставки на продукти переробки зерна (борошно, хлібобулочні вироби тощо).

Завдяки цьому держава домоглася б вирішення декількох важливих завдань:

- по-перше, зменшення обсягів бюджетного відшкодування ПДВ при експорті (у 2019 році понад 90 млрд грн ПДВ було відшкодовано суб'єктам аграрного ринку внаслідок здійснення ними експорту сільгосппродукції);

- по-друге, зниження внутрішніх цін на продукти переробки зернових зробило б хлібобулочні вироби більш доступними за ціною, а також позитивно позначилося б на розвитку тваринницької галузі.

Крім того, з метою часткового вирівнювання ситуації із дискримінацією суб'єктів дрібного аграрного бізнесу, що не зареєстровані платниками ПДВ, внаслідок чого недоотримують значні суми доходів при реалізації виробленої ними сільгосппродукції, доцільно було б запровадити знижену ставку ПДВ на ті види продукції, де традиційно висока частка дрібних виробників у загальних обсягах виробництва - в першу чергу, це стосується овочів та фруктів. Втрати від впровадження такого рішення також для держави будуть мінімальними – з огляду на те, що нині лише мізерна частка обсягів поставок овочів та фруктів попадає у податкове поле.

Бібліографія

1. Лупенко Ю., Тулуш Л. Стратегічні напрями податкового регулювання розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року. К.: ІАЕ. 2013. 38 с.
2. Прокопчук О., Тулуш Л. Функціонування податку на додану вартість у сфері агропромислового виробництва : монографія. К.: ІАЕ. 2011. 280 с.
3. Тулуш Л. Реформування механізму справляння податку на додану вартість у сільському господарстві. Економіка АПК. 2016. № 2. С. 48-58.
4. Тулуш Л. Д. Режим ПДВ-аккумуляції як інструмент фіскального стимулювання розвитку агропромислового виробництва. Економіка АПК. 2015. № 8. С. 44-55.
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо захисту прав платників податку на додану вартість, в тому числі сільгоспвиробників. Проект Закону України № 3851 від 29.01.2016. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58064
6. Синчак В. П., Самарічева Т. А. Податок на додану вартість у системах ціноутворення й оподаткування молокопереробних підприємств : монографія. Хмельницький. 2019. 180с.
7. Andersen F., Asheim L., Mittenzwei K., Veggeland F. Taxation of agriculture in selected countries. Norwegian Agricultural Economics Research Institute. NILF-report 2002-8. Oslo. 2002. 123 p.
8. Arsenovic D., Lalic S., Stanivuk B. Agriculture in the VAT system. Research Journal of Agricultural Science. 2012. Т. 44. №. 3. Р. 227-232.
9. Barbone L., Bird R.M. The costs of VAT: a review of the literature. Intern. Center for Public Policy. Georgia State University. WP № 12-22. April 2012. 52 p.
10. Bird R., Gendron P. The VAT in developing and transitional countries. Cambridge: Cambridge University Press. 2007. 278 p.
11. Charlet A., Owens J. An International Perspective on VAT. Tax Notes International. 2010. Vol. 50. № 12. Р. 943-954.
12. Cnossen S. Modernizing the European VAT. CESifo Working Paper. 2020. N 8279. 19 p.

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3598765

13. Cnossen S. VAT and Agriculture: Lessons from Europe. CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis. CPB Discussion paper 341. The Hague. 2017. 36 p.

14. Council Directive 112/2006/EC of 28 November 2006 on the common system of VAT. Official Journal of the EU. 2006. L 347/1. 118 p.

15. Ebrill L., Keen M., Bodin J.-P., Summers V. The Modern VAT. International Monetary Fund, Washington, D.C. 2001. 223 p.

16. Emran S., Stiglitz J. On selective indirect tax reform in developing countries. Journal of Public Economics. 2005. Vol. 89. P. 599-623.

17. Hellerstein W., Gillis T. H. The VAT in the European Union. Tax Analysts. 2010. April, 26. - P. 461-471.

18. Study on reduced VAT applied to goods and services in the Member States of the European Union. European Commission, Directorate General Taxation and Customs Union. Taxation Papers 13. Copenhagen Economics, Oct 2008. 108 p.

19. VAT rates applied in the member states of the European Union: Situation at 1st January 2019. European Commission. 2019. 116 p.

References

1. Lupenko Yu., Tulush L. (2013). Stratehichni napryamy podatkovoho rehulyuvannya rozvytku ahrarynogo sektoru ekonomiky Ukrayiny na period do 2020 roku [Strategic directions of tax regulation of the agricultural sector of Ukraine's economy for the period up to 2020]. K.: IAE.. 38 p. [in Ukrainian].

2. Prokopchuk O., Tulush L. (2011). Funktsionuvannya podatku na dodanu vartist' u sferi ahropromyslovoho vyrobnytstva [Functioning of value added tax in the field of agro-industrial production]. K.: IAE. 280 p. . [in Ukrainian].

3. Tulush L. (2016). Reformuvannya mekhanizmu spravlyannya podatku na dodanu vartist u silskomu hospodarstvi [Reforming the mechanism of value added tax in agriculture]. Ekonomika APK. [Economics of agro-industrial complex]. № 2. P. 48-58. [in Ukrainian].

4. Tulush L. (2015). Rezhym PDV-akumulyatsiyi yak instrument fiskal'noho stymulyuvannya rozvytku ahropromyslovoho vyrobnytstva [VAT accumulation regime as a tool of fiscal stimulation of agro-industrial production development]. Ekonomika APK. [Economics of agro-industrial complex]. № 8. P. 44-55. [in Ukrainian].

5. Pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrayiny shchodo zakhystu prav platnykiv podatku na dodanu vartist, v tomu chysli silhospvyrobnykiv [On amendments to the Tax Code of Ukraine to protect the rights of value added taxpayers, including agricultural producers]. Proekt Zakonu Ukrayiny [Draft Law of Ukraine] № 3851 vid 29.01.2016. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58064 [in Ukrainian].

6. Synchak V., Samaricheva T. (2019). Podatok na dodanu vartist u systemakh tsinoutvorennia y opodatkovannya molokopererobnykh pidpryyemstv [Value added tax in the systems of pricing and taxation of dairy enterprises]. Khmelnytskyi. 180 p. [in Ukrainian].

7. Andersen F., Asheim L., Mittenzwei K., Veggeland F. (2002). Taxation of agriculture in selected countries. Norwegian Agricultural Economics Research Institute. NILF-report 2002-8. Oslo. 123 p.

8. Arsenovic D., Lalic S., Stanivuk B. (2012). Agriculture in the VAT system. Research Journal of Agricultural Science. V. 44. №. 3. P. 227-232.

9. Barbone L., Bird R.M. (2012). The costs of VAT: a review of the literature. Intern. Center for Public Policy. Georgia State University. WP № 12-22. 52 p.

10. Bird R., Gendron P. (2007). The VAT in developing and transitional countries. Cambridge: Cambridge University Press. 278 p.

11. Charlet A., Owens J. (2010). An International Perspective on VAT. Tax Notes International. Vol. 50. № 12. P. 943-954.

12. Cnossen S. (2020). Modernizing the European VAT. CESifo Working Paper. N 8279. 19 p. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3598765
13. Cnossen S. (2017). VAT and Agriculture: Lessons from Europe. CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis. CPB Discussion paper 341. The Hague. 36 p.
14. Council Directive 112/2006/EC of 28 November 2006 on the common system of VAT. Official Journal of the EU. 2006. L 347/1. 118 p.
15. Ebrill L., Keen M., Bodin J.-P., Summers V. (2001). The Modern VAT. International Monetary Fund, Washington, D.C. 223 p.
16. Emran S., Stiglitz J. (2005). On selective indirect tax reform in developing countries. Journal of Public Economics. Vol. 89. P. 599-623.
17. Hellerstein W., Gillis T. H. (2010). The VAT in the European Union. Tax Analysts. April, 26. - P. 461-471.
18. Study on reduced VAT applied to goods and services in the Member States of the European Union. European Commission, Directorate General Taxation and Customs Union. Taxation Papers 13. Copenhagen Economics. Oct 2008. 108 p.
19. VAT rates applied in the member states of the European Union: Situation at 1st January 2019. European Commission. 2019. 116 p.